

Vörös Miklós:

Az élethelyzethez igazított tanulás: elmélet és gyakorlat a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen

BEVEZETÉS

Az információs és kommunikációs technológia (IKT) által kínált új lehetőségek erőteljesen segítik a távoktatás oktatási, tanulási és képzési módszereinek a diverzifikációját, lehetővé teszik az önálló tanulást (Vörös, 2004). Az élethelyzethez igazított tanulás általános, gyakorlati technológia, előírások meghatározott sorozata a képzés tervezéséhez, szervezéséhez és annak végrehajtásához. Egyik alapgondolata az, hogy felkészül a menetközben történő hirtelen és ideiglenes váltásokra is, a tanulási cél feladása nélkül.

A cikk röviden bemutatja az élethelyzethez igazított tanulás pedagógiai gyakorlatának legfontosabb elemeit, valamint a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE) egyik legnagyobb távoktatási „vállalkozásának”, a Honvédelmi alapismeretek tantárgynak a veszprémi Pannon Egyetemen történő oktatási tapasztalatait.

AZ ÉLETHELYZETHEZ IGAZÍTOTT TANULÁS PEDAGÓGIAI GYAKORLATA

Az élethelyzethez igazított tanulás módszere kiindulópontja szerint a tanulás alapvető emberi tevékenység, amely minden, erre fizikailag illetve mentálisan alkalmas ember esetében sikeres. Gyakran túldimenzionáljuk a sikeresség kulcsának a keresését ahelyett, hogy azt keresnénk, mi a kudarcok oka? Mi okozza a lemaradásokat, a lemorzsolódásokat? Ennek kapcsán nem az a legfontosabb, hogy miért vall kudarcot az, akinek hiányosak az előismeretei, vagy aki nem rendelkezik a tanuláshoz szükséges adottságokkal, az igazi kérdés az, hogy akinek minden adottsága és minden előismerete megvan, az vajon miért lehet sikertelen a tanulásban?

Az élethelyzethez igazított tanulás abból indul ki, hogy a tanulás célja a gyakorlatban hasznosítható tudás megszerzése, a kompetencia bővülése. A precízen meghatározott tanulási cél biztosítja, hogy a hosszabb tanulási folyamat során se térjünk el tőle, azonban a tanulói helyzetek, lehetőségek függvényében választhatunk a jelenléti képzés és a távoktatás, a személyes ráhatás és a technológiával segített önálló tanulás eszközei, módszerei között. Az élethelyzethez igazított tanulás tehát oktatási technológia, amely a tanítás és a tanulás eszközeit/módszereit az adott kompetencia megszerzésére, kibővítésére irányuló tanulási/oktatási folyamat egységes rendszerébe szervezi, a tanulási cél és a tanulói élethelyzet szempontjai szerint hangolja össze. Az élethelyzethez igazított tanulás ezért előírások meghatározott sorozata mind a képzés tervezéséhez, szervezéséhez, mind annak végrehajtásához; rendszerezett

módon áttekinti a tananyagkészítés és a tanulási folyamat egyes mozzanatait, a megszerzett tudás mérési kritériumait és módjait.

Ismerni kell a tanulók előismereteit, előzetes felkészültségét, és azt, hogy mit történjen, ha ezek nem tesznek eleget az előzetes feltételeknek (a tanuló elutasítása, szintre hozó képzési ajánlat, stb.). A kompetencia a gyakorlatban hasznosítható tudást és az annak működtetéséhez szükséges motivációs háttérrel együttesen jelenti. Ezek mindegyikére jellemző az egyszerűbb elemekből történő hierarchikus felépülés. Az élethelyzethez igazított tanulás módszerének fontos eleme a teljes tanulási cél (a megszerzendő kompetencia) olyan részekre bontása, amelyek teljesülése külön is mérhető, és a tanuló számára külön megfogalmazható célt jelenthet – ezeket a részeket nevezzük moduloknak. Ezekhez készül a szakanyag, majd a tananyag, amelynek formáját, a média-választást, a tanuló segítésének módját mind a tanulási célnak rendeljük alá – az eszközöket és eljárásokat az adott helyzetnek megfelelően megválasztva és akár a tanulási folyamat közben is, modulról modulra módosítva.

A ZMNE-en 2007-ben indult és 2008 nyarán fejeződött be „Az élethelyzethez igazított tanulás pedagógiai gyakorlata” című projekt. A projekt elemei az alábbiak voltak:

- Két féléves tanfolyami képzés az egyetem néhány oktatója számára, mely során a résztvevők rendszerezett módot áttekintették a tananyagkészítés és a tanulási folyamat egyes mozzanatait. Egy-egy szemeszter hat jelenléti foglalkozásból állt, a foglalkozások között pedig az Interneten elérhető anyagokból lehetett készülni.
- Mobil, kisméretű bőröndben hordozható távoktatási munkaállomás összeállítása: notebook szabad felhasználású szoftverekkel, projektorral, mobil Internet kapcsolattal, mely rugalmasan konfigurálható és egyaránt használható tanári és tanulói munkahelyként, tananyagszerzői és oktatásszervezői munkaállomásként. Egyetlen ilyen bőrönd egy csoportos képzés központi gépe is lehet: helyi hálózattal, Internet nélkül is megtehető a rugalmas önálló tanulás valamennyi feltétele.
- Egyetemi tankönyv elkészítése, mely elektronikus (hálózati) példatárral (átvehető sémákkal, alkalmazható példákkal) és szöveggyűjteménnyel folyamatosan egészül ki.

A tanfolyamot Gerő Péter (2008a, b), az élethelyzethez igazított tanulás módszerének kifejlesztője tartotta, ő a tankönyv szerzője is.¹⁸ Egyes szakterületeket neves vendégelőadók képviseltek.

¹⁸ A tankönyv szerzőjének módszertani web-oldala:

<http://www.L-T-Learning.hu>

A HONVÉDELMI ALAPISMERETEK TANTÁRGY OKTATÁSI TAPASZTALATAI

A Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének fejlesztéséhez kapcsolódó egyes ágazati feladatokról szóló 1032/2009.(III.17.) kormányhatározat az oktatási és kulturális, valamint a honvédelmi miniszter együttes felelősségi körébe utalja az alap-, a közép- és a felsőfokú oktatási intézményekben a honvédelmi ismeretek oktatását célzó program kidolgozását 2011. november 30-ig, és a program bevezetését 2012. szeptember 1-jéig (Lakatos, 2009). Mivel a hadkötelezettség megszűntetése óta az állampolgárok honvédelmi ismeretei jelentősen csökkentek, a lakosság egyre nagyobb hányada semmilyen ismerettel nem rendelkezik a haza védelméről – ezért a honvédelmi nevelés ügye összetársadalmi érdek.

A ZMNE kiemelt feladata volt a Honvédelmi alapismeretek tantárgy bevezetése a civil felsőoktatásba. A tantárgy oktatására első alkalommal a ZMNE és a veszprémi Pannon Egyetem (PE) rektorai által 2007-ben kötött szerződés alapján került sor a 2007/2008-as tanévben, választható, 3 kredit értékű tárgyként. Komplex számonkérési rendszer került kidolgozásra: a hallgatóknak a tananyag elsajátítása mellett az ajánlott irodalom (on-line) feldolgozásával egy rövid, 52 témakörből választható írásbeli esszét is kellett készíteniük. A hallgatók felkészítése távoktatási formában, az Interneten elérhető tananyag és tanulási útmutatók segítségével történt, a tutor a hallgatókkal csak az írásbeli vizsgán találkozott személyesen.

A tananyagot az Interneten keresztül az Oracle iLearning tanulástámogató keretrendszerben (Learning Management System – LMS) személyes kóddal történő regisztráció után érték el a hallgatók. Az Oracle rendszer lehetővé tette a tanulással kapcsolatos különböző dokumentumok (tanulási útmutató, gyakorló vizsgalap, vizsga- felkészülési témajegyzék) elérését, az üzenőfal pedig lehetőséget adott a felkészüléssel kapcsolatos közérdekű információk közzétételére. A hallgatókkal a kapcsolatfelvétel és a kapcsolattartás kizárólag elektronikus levelezés formájában valósult meg. Ez az oktatási módszer nem csak egyetemünk, hanem – mint visszajelzéseikből kiderült- a hallgatók számára is újdonságot jelentett.

A tananyag kiemelt hangsúlyt fektet a hazánk biztonság- és szövetségi politikájával kapcsolatos ismeretekre, a honvédelemmel kapcsolatos szabályzók alaposabb megismertetésére..

A távoktatás támogatási rendszerét a Pannon Egyetem oktatási rektorhelyettese, a Pannon Egyetem részéről megbízott adminisztrátor, a ZMNE távoktatási keretrendszerének üzemeltetője, a ZMNE Távoktatási és Felnőttképzési Központ vezetője, a ZMNE oktatóiból álló konzultációs munkacsoport, valamint a tutor alkotta.

A Pannon Egyetemen az adminisztrációs feladatok végrehajtásával megbízott személy feladatai közé tartozott a tantárgyat felvett hallgatók névjegyzékének a a tutor részére továbbítása, a vizsgaidőpontok egyeztetése és az érdemjegyek felvitele a Neptun rendszerbe. A tutor feladatai közé tartozott:

- A Tanulási útmutató és az Információs levél elkészítése.
- A tantárgyat felvett hallgatók adatait tartalmazó névjegyzék alapján elkészíteni a hallgatók email címjegyzékét.
- A kész címjegyzék alapján egy teszt levéllel leellenőrizni az email címeket, és végrehajtani a hallgatók visszajelzései alapján a módosításokat.
- Az oktatás beindítása az Információs levél elküldésével, és a hallgatók visszajelzései alapján ellenőrizni belépésüket az Oracle iLearning távoktatási keretrendszerbe.
- Együttműködve a konzultációs munkacsoport oktatóival a szorgalmi időszakban a konzultációs feladatok folyamatos végrehajtása.
- A vizsgák időpontjainak, valamint helyszíneinek pontosítása a felsőoktatási intézménnyel.
- Együttműködés a konzultációs munkacsoport oktatóival az írásbeli feladatlapok elkészítésében.
- A hallgatók által beküldött írásbeli dolgozatok megnyitása, formai ellenőrzése, témakörönként elmentése, és visszajelzés küldése minden hallgatónak.
- Együttműködés a konzultációs munkacsoport oktatóival az írásbeli dolgozatok értékelésében.
- A vizsgáztatás végrehajtása a helyszínen.
- Az írásbeli feladatlapok javítása.
- A hallgatók tájékoztatása az eredményekről.
- A hallgatók eredményeinek eljuttatása az intézmény tanulmányi osztályára.
- A félév tapasztalatainak az összegzése.

A tantárgyat felvett hallgatók adatai alapján létrehozott levelezőlista tesztelése, és pontosítása után az oktatás elindítása az információs levél továbbításával kezdődött meg. Az információs levél az alábbi lényegesebb elemeket tartalmazta:

- A kurzust levezető oktató részéről egy rövid bemutatkozást.
- A Honvédelmi alapismeretek tantárgy oktatásának célját.
- Az Oracle iLearning távoktatási keretrendszerbe történő belépés módját.
- A ttorral történő kapcsolattartás módját.
- A második félévtől az információs levél kiegészült egy olyan fejezettel, amely az előző félévben a hallgatók által feltett, és általánosítható kérdésekre tartalmazta a válaszokat.

Az önálló tanulás megszervezéséhez a legfontosabb a tanulási útmutató volt, amely az alábbi információkat tartalmazta:

- A követelmények teljesítésének célszerű sorrendjét és módszerét.
- A tananyag feldolgozásának javasolt sorrendjét és módszerét.
- A számonkérési rendszert.
- Az írásbeli dolgozatok témaköreit.
- Az írásbeli dolgozatok formai követelményeit, a beadás ütemezését és a határidőket.
- A kötelező és az ajánlott irodalmat.
- A második félévtől az előző félévek rövid értékelését, az általánosítható tapasztalatokat.

1. táblázat A tantárgyat felvett hallgatók létszáma

Félévek	Hallgatók (fő)
2007/2008. I.	279
2007/2008. II.	526
2008/2009. I.	778
2008/2009. II.	802
Összesen	2385

2. táblázat A tantárgyat felvett hallgatók nemenkénti megoszlása

Félév	Fiú (fő)	Lány (fő)
2007/2008. I.	214	65
2007/2008. II.	415	111
2008/2009. I.	477	301
2008/2009. II.	500	302
Összesen	1606	779

A hallgatók kizárólag a tussal voltak kapcsolatban, minden kérdés vagy felvetés hozzá érkezett, és az oktatókkal történt konzultáció után ő továbbította a válaszokat a hallgatók felé. Ez a módszer hatékonynak bizonyult, és kizárta az esetleges téves információk bekerülését a rendszerbe. A hallgatók leveleik döntő többségére 4-6 órán belül választ kaptak, az összes válasz -beleértve a hétvégéket is- 12 órán belül megtörtént (a beérkező hallgatói levelek 66 százaléka, míg a tutor által elküldött levelek 67 százaléka munkaidőn kívül esett).

A félévközi írásbeli dolgozatok beérkezésekor mindenki személyre szóló visszaigazolást kapott arról, hogy a dolgozata megnyitható, megfelel a formai követelményeknek, vagy esetleg pótlásra van szükség. Az elektronikus levélforgalom alakulását a 3. és a 4. táblázat mutatja.

3. táblázat A beérkezett és elküldött elektronikus levelek száma

Félév	Beérkezett levél (db)	Elküldött levél (db)
2007/2008. I.	480	361
2007/2008. II.	748	855
2008/2009. I.	1625	1681
2008/2009. II.	1677	1512

4. táblázat Az elektronikus levélforgalom megoszlása a négy félév átlagában

Időpont	Fogadott levelek (%)	Elküldött levelek (%)
Munkanap 08. ⁰⁰ -16. ⁰⁰	34	33
Munkanap 16. ⁰⁰ -20. ⁰⁰	16	25
Munkanap 20. ⁰⁰ -08. ⁰⁰	38	20
Hétvége és ünnepnap	12	22

A hallgatók több mint 30 féle szakon, és mind az öt évfolyamon tanulnak, ebből következően teljesen eltérő volt az előképzettségük és az érdeklődési körük, ezért komplex számonkérési rendszer került kialakításra: a kollokviumi osztályzat egy elektronikusán beküldendő írásbeli dolgozat és az írásbeli vizsgadolgozat eredményéből került kialakításra. Az írásbeli dolgozat témáját a tanulási útmutatóban megadott témakörökből lehetett kiválasztani, amelynek elkészítéséhez nem volt elegendő a tananyag elsajátítása, hanem szükség volt a kötelező és az ajánlott irodalom feldolgozására is.

Az írásbeli vizsgáztatás a Pannon Egyetemen zajlott, a hallgatók létszámától függően félévenként 4-6 vizsgaalalomra volt szükség. A vizsga egy 20 feladatból álló komplex feladatlap kitöltését jelentette.

5. táblázat A beadott írásbeli dolgozatok félévenkénti és témánkénti megoszlása

Témakör	2007/2008. I. (db)	2007/2008. II. (db)	2008/2009. I. (db)	2008/2009. II. (db)
Hadtörténelem	24	71	158	150
Lóképzés	28	88	146	144
ABV ismeretek	47	147	111	110
Tereptan	15	47	88	86
Törvényismeret	9	23	47	46
Béketámogatás	7	23	43	42
Összesen	130	399	593	578

6. táblázat A kollokviumok érdemjegyeinek megoszlása

Érdemjegy	2007/2008. I. (db)	2007/2008. II. (db)	2008/2009. I. (db)	2008/2009. II. (db)
Jeles (5)	27	40	41	11
jó (4)	40	117	230	170
közepes (3)	34	126	154	176
elégséges (2)	25	79	80	117
elégtelen (1)	0	13	77	88
Összesen	126	375	582	562

Az írásbeli vizsga előtt egy hónappal a hallgatók gyakorló feladatlapot tölthettek le, ezzel egy időben vált elérhetővé számukra a vizsga felkészülési témajegyzék is. A hallgatók kiemelkedően jónak ítélték meg a tutor tevékenységét: szakmai felkészültsége 4,56, segítőkészsége 4,61, tudásátadó képessége 4,39, a kérdésekre adott válaszi gyorsasága 4,51 minősítést kapott az ötfokozatú skálán. Elégedettek voltak az oktatás szervezettségével (4,37), a tananyag tartalmával (4,30) és tanulhatóságával (4,16), valamint a tanulást segítő útmutatókkal is (4,41).

ÖSSZEFOGLALÁS

Az oktatás egyedülálló és sikeres volt a ZMNE eddigi történetében: egy időben tesztelte a ZMNE informatikai rendszerét, az Oracle iLearning tanulástámogató keretrendszert, a Honvédelmi alapismeretek elektronikus tananyagát, a távoktatás szervezését, a tutor és a hallgatók tevékenységét.

A Honvédelmi alapismeretek tantárgy oktatásának eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy a távoktatás hatékony módszer a hallgatók felkészítésében. A hallgatók visszajelzései, valamint az általuk kitöltött megelégedettségi kérdőív alapján a tantárgy nem csak tartalma, hanem az oktatás módszere miatt is népszerű.

A Honvédelmi alapismeretek oktatásának eddigi négy féléve során a hallgatók zöme nagy önállósággal, szorgalommal és hatékonyan tanult. A távoktatási keretrendszer megbízhatóan működött, és lehetővé tette a hallgatók számára a teljesen önálló és hatékony tanulást. Igazi szakmai sikert és elismerést jelentett a tananyagkészítők és a tutor számára az írásbeli dolgozatok magas színvonala, a jó vizsgaeredmények, a félévek során tapasztalt pozitív hallgatói hozzáállás és visszajelzések.

Az oktatás elindításakor a hallgatók jól átgondolt, minden apró részletre kiterjedő információt tartalmazó útmutatót, valamint jól felépített tananyagot kaptak, amelyek segítségével képesek voltak nagyfokú önállósággal és hatékonyan tanulni. Gyorsan alkalmazkodtak a távoktatás speciális feltételrendszeréhez. A számonkérés színvonala, nehézségi foka tekintélyt szerzett a tantárgynak, és rajta keresztül a ZMNE-nek is.

A Honvédelmi alapismeretek tantárgy elindítása a polgári felsőoktatás hallgatói számára hiánypótló volt, valós társadalmi igénnyel találkozott, többek között ezzel magyarázható az oktatás pozitív fogadtatása és népszerűsége, amelyet az is igazol, hogy 2009. szeptemberétől további négy felsőoktatási intézmény is meghirdette a Honvédelmi alapismereteket.

Az oktatásnak a honvédelem ügyének népszerűsítésében játszott szerepét és hatékonyságát támasztják alá az alábbi adatok: az elmúlt félévben a hallgatók az ország 248 településéről származtak, 32 különböző szakon és mind az öt évfolyamon tanultak, az első félév végén elvégzett mintavétel azt mutatta, hogy egy hallgató átlagosan 8-10 főt „tájékoztott” a tananyag elsajátítása során szerzett pozitív tapasztalatairól. Mivel felsőoktatásban tanuló fiatalokról van szó, akik komoly elméleti tudást szereztek a Honvédelmi alapismeretek tananyag elsajátítása során, az általuk kifejtett pozitív „propaganda” a honvédelem ügye, és a Magyar Honvédség megismertetése területén komoly hitelességgel bír, és ennek következtében hatékony.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Gerő Péter (2008): Az élethelyzethez igazított tanulás pedagógiai gyakorlata. Felnőttképzési Szemle, 2. 1. szám, 92-95.
2. Gerő Péter (2008): *Az élethelyzethez igazított tanulás.* Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest.
3. Lakatos László (2009): Az önkéntes tartalékos rendszer fejlesztésének időszerű kérdései. Honvédségi Szemle, 63. 5. szám, 10-12.
4. Vörös Miklós (2004): Készen állunk-e a távoktatás bevezetésére? (Egy felmérés tapasztalatai) I-III. rész, Humán Szemle, 9. 2-3-4. szám
